

דף עדכון מידי

מאי 2006

ללקוחות קבועים בלבד

ביטוח פנסיוני/יחסי עבודה

ביטוח פנסיוני מקיף בתעשייה

מבוא

1. בימים אלה עתיד להתפרסם ברשומות ולהכנס לתוקף צו הרחבה חדש בענף התעשייה, הקרוי "מסגרת לביטוח פנסיוני מקיף בתעשייה".
2. לצו הרחבה החדש השלכות דרמטיות על חבויותיהם של מעסיקים בענפי התעשייה, אשר אינם נמנים עם החברים בהתאחדות התעשיינים ובהתאחדות המלאכה והתעשייה.
3. צו ההרחבה יביא עמו, בהכרח, לייקור בשיעור ניכר של עלויות ההעסקה של מעסיקים בענפי התעשייה המסורתיים ובענפי היי-טק, כתוצאה מהוראה אדמיניסטרטיבית (צו בחתימת שר התעשייה, המסחר והתעסוקה), אשר ספק רב אם ניתנה הדעת על מלוא השלכותיה.
4. להלן נסקור בחוזר זה, בתמצית רבה, את עיקר הוראות הצו, נציין מקצת (בלבד) מהשלכותיו ונפרט מספר "שאלות פתוחות" בעקבותיו.

רקע – החבות הפנסיונית עובר לכניסת צו ההרחבה לתוקף

5. בענף התעשייה שני ארגוני מעסיקים: התאחדות התעשיינים המייצגת מפעלים המעסיקים יותר מעשרים עובדים והתאחדות המלאכה והתעשייה המייצגת מפעלים המעסיקים עד עשרים עובדים.
6. החברים מהמניין בהתאחדות התעשיינים (להבדיל מ"פטנטים" שפותחו במרוצת השנים על מנת לעקוף את החבויות מכח ההסכמים הקיבוציים, כגון "חבר נלווה" או "חבר נספח"), מחוייבים, בעקרון, מזה למעלה מעשרים וחמש שנים, בעריכת ביטוח פנסיוני מקיף לעובדיהם, מכח ההסכם הקיבוצי בדבר הנהגת פנסיה מקיפה בתעשייה משנת 1979.
7. לאחרונה, ביום 1.9.2005, נכנס לתוקף הסכם קיבוצי חדש החל על מרבית חברי ההתאחדות, אשר - תוך התעלמות מתמיהה מחקיקה שהוחקה כשבועיים לפני חתימתו – מנסה להסדיר את סוג הביטוח הפנסיוני וכללים לבחירת קופות הגמל באמצעותן ירכש, אך אינו משנה את העקרון הבסיסי של ביטוח פנסיוני מקיף לעובדים.
8. התאחדות המלאכה והתעשייה אף היא צד להסכם קיבוצי המחייב חלק מחבריה, לערוך הסדרי ביטוח פנסיוני מקיף לעובדים בשורותיהם. החיוב מוטל על מפעלים בענפי המתכת, החשמל והאלקטרוניקה ובשורה של ענפים נוספים כמפורט בהסכם הקיבוצי.

9. הוראות ההסכמים הקיבוציים שנסקרו לעיל, חלות רק בגינם של מעסיקים הנמנים עם חברי אחד מארגוני המעסיקים ועובדיהם, אך אינן חלות בגינם של מעסיקים שאינם נמנים עם החברים בארגוני המעסיקים.
10. עם זאת, על מעסיקים לא מאורגנים חלים צוי הרחבה המרחיבים את הוראות ההסכמים הקיבוציים באותם ענפי תעסוקה, או חלק מהם, באופן שחבות המעסיק הלא מאורגן כפופה לצו ההרחבה.
11. בהקשר זה, נוצר בענף התעשייה מצב א-נומלי, לפיו הורחב במלואו ההסכם הקיבוצי של התאחדות המלאכה והתעשייה בגין מעסיקים באותם ענפי פעילות במסגרתם מועסקים פחות מעשרים עובדים ("צו ההרחבה במלאכה"), אך לא הורחב ההסכם הקיבוצי של התאחדות התעשיינים משנת 1979.
12. על המעסיקים הלא מאורגנים בענפי התעשייה בגינם לא חל צו ההרחבה במלאכה (כל מי שמעסיק יותר מעשרים עובדים וכל מי שמעסיק פחות מעשרים עובדים בענפי תעשייה שאינם מפורטים בצו ההרחבה במלאכה), חל, אם בכלל, צו ההרחבה משנת 1966, המחייב לבטח את שכר היסוד של העובדים בפנסית יסוד (תחולת הצו היתה בעיתית, מאחר והוא נסמך על הסכם קיבוצי משנת 1964, שהגם שלא בוטל הפך לחסר נפקות בעקבות ההסכמים הקיבוציים שפורטו במבוא לדף העדכון).
- יצוין, בהקשר זה, כי לפי פסיקת בית הדין הארצי לעבודה, שאינה נקיה מספקות, צו ההרחבה הנזכר חל רק בגינם של עובדי כפים.
13. ניתן לסכם את המצב בענפי התעשייה, טרם כניסת צו ההרחבה לתוקף בטבלה הבאה (שאינה מתיימרת להתייחס לכל ההסדרים בענפי התעשייה, אלא לעיקרם בלבד), באופן הבא:

המעסיק	החבות	השכר המבוטח
חבר בהתאחדות התעשיינים	הסדר פנסיוני מקיף	השכר כולל תוספות רבות (ראו: סעיף 20 להלן)
חבר בהתאחדות המלאכה בענפים הנכללים בהסכם הקיבוצי	הסדר פנסיוני מקיף	שכר משולב כולל פרמיות מדודות (עד 30%)
מי שחל בגינו הסכם קיבוצי מיוחד (מפעלי)	בהתאם להסכם	בהתאם להסכם
מעסיק עד 20 עובדים – בענפים הנכללים בצו ההרחבה במלאכה	הסדר פנסיוני מקיף	שכר משולב כולל פרמיות מדודות (עד 30%)
כל היתר	פנסית יסוד (?)	שכר היסוד ללא תוספות

14. בהקשר זה נציין, כי לאור הוראת סעיף 20(א) לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005 ("חוק הגמל"), המקנה לעובד את זכות הבחירה של סוג הביטוח הפנסיוני ושל ספק הביטוח הפנסיוני, משמעות הוראות ההסכמים הקיבוציים וצוי ההרחבה לענין מתכונת ההסדר המקיף (שיכבה ראשונה בקרן פנסיה שתבחר על-ידי ועדה פריטטית וכיוצא באלה הוראות שנס לחן), מצטמצמת להיותם של ההסדרים הנקובים הסדרי ברירת מחדל שהעובד רשאי שלא לקבלם.

צו ההרחבה החדש

חלות

15. צו ההרחבה החדש חל על פי הקבוע בתחילתו על כל המעסיקים בענפי המלאכה והתעשייה, פרט למעסיקים העורכים הסדרי ביטוח פנסיוני מקיפים לעובדיהם מכח הסכם קיבוצי או צו הרחבה. יודגש, כי התנאים שפורטו לעיל (הסדר פנסיוני מקיף והסכם קיבוצי או צו הרחבה), הם תנאים מצטברים לאי חלותו של צו ההרחבה.

16. כך, למשל, החלק הארי של תעשית ההיי-טק, אשר נמנע מהתקשרות בהסכמים קיבוציים שההסתדרות צד להם ואינו נמנה עם התאחדות התעשיינים, מחוייב לפעול לפי צו ההרחבה החדש.

17. עם זאת, צו ההרחבה מחריג לכאורה ממסגרתו קבוצות עובדים כמפורט להלן:

17.1 עובדים שביום כניסת צו ההרחבה החדש לתוקף יש להם "הסדר הכולל גם ביטוח זיקנה, נכות ושאיירים בקופת ביטוח המבוסס על תשלום כספי התגמולים ופיצויי הפיטורים שלא תיפחת מ-18.33% ובנוסף תשלום במקרה של אובדן כושר עבודה בשיעור הדרוש להבטחת 75% מהשכר ובלבד שתשלום המעביד לא יעלה על 2.5% מהשכר".

17.2 עובדים שביום כניסת צו ההרחבה החדש לתוקף יש להם חוזה עבודה הכולל תשלומים לקופת גמל לתגמולים ולפיצויים והוא חבר בקופת גמל.

(העובדים הנזכרים בסעיפי 17.1 – 17.2 לעיל, יוכלו לדרוש ממעסיקם, בכתב, להחיל עליהם את הוראות צו ההרחבה החדש).

17.3 עובדים שיתקבלו למפעל בו יש הסכם או הסדר קיבוצי אחר לביטוח פנסיוני, ובלבד שההסכם האחר חל עליהם.

17.4 עובדים שביום כניסת צו ההרחבה החדש מבוטחים בקרן פנסיה וכן עובדים אשר בהתאם להסכמים הקיבוציים או הסדרים קיבוציים הקיימים במפעל, חייבים להיות מבוטחים בקרן פנסיה, אך הם אינם מבוטחים בפועל.

17.5 מי שהגיע לגיל הפרישה ופרש מהעבודה וכן שכירים בעלי שליטה.

17.6 נוער עובד עד גיל 18.

17.7 עובדים מהשטחים אשר יבוטחו במסגרת המקובלת בשירות התעסוקה ועובדים זרים בגינם יחולו הוראות פרק ד' בחוק עובדים זרים (איסור העסקה שלא כדין והבטחת תנאים הוגנים), התשנ"א - 1991 (הקמת קרן לטובתם).

(יצוין, כי נוסח החריגים צוטט, פרט להשמטות קלות, מצו ההרחבה).

היקף החבות

18. צו ההרחבה החדש, הזהה בהוראותיו להסכם הקיבוצי החדש של התאחדות התעשיינים, מחייב לערוך לעובד הסדר ביטוח פנסיוני מקיף באמצעות קרן פנסיה (תקציב מעביד של 12% מהשכר הקובע, כנגד פטור מ- 72% מפיצויי הפיטורים בגין השכר שבוטח בקרן הפנסיה) או פוליסות ביטוח מנהלים (תקציב מעביד של 13.33% וכן תשלומים לרכישת כיסוי לאובדן כושר עבודה, כנגד פטור מלא מפיצוי פיטורים).

19. כמדומה, שמרבית המעסיקים בענפי התעשייה – קל וחומר: תעשיית ההיי-טק – ביטחו ממילא את עובדיהם בביטוח פנסיוני מקיף טרם כניסת החוק לתוקף. דא עקא, הביטוח נערך, במקרה הרגיל, על שכר היסוד בלבד, או אפילו רק על חלק ממנו.

20. ההשלכות העיקריות של צו ההרחבה החדש בגינם של מעסיקים אלה ("המעסיקים הנאורים" ככינויים על-ידי חלק מהיועצים הפנסיוניים), נובעות מהרחבה משמעותית ביותר של בסיס השכר שקיימת חובה לבטחו מכח צו ההרחבה החדש ואשר כולל בנוסף לשכר המשולב – המהווה בסיס לחישוב פיצויי פיטורים – גם את מרכיבי השכר הבאים:

20.1 הממוצע החודשי של שכר העידוד (פרמיות מדודות) ובלבד שפרמיה יומית כני"ל העולה על 30% של השכר לא תובא בחשבון.

20.2 הממוצע החודשי של שכר עידוד בעד תפוקה שאיננו מבוסס על נורמות ייצור שנקבעו על פי שיטת ייצור (פרמיה לא מדודה) ובלבד שהתשלום היומי הנ"ל העולה על 30% של השכר הרגיל לא יובא בחשבון.

20.3 הממוצע החודשי של השכר לפי כמות התוצרת (שכר קבלני) ובלבד שהתשלום היומי הנ"ל העולה על 30% של השכר היומי הרגיל לא יובא בחשבון.

20.4 תוספת עבור עבודה במשמרות בהתאם לתוספת "המשולמת עפ"י ההסכם הקיבוצי הכללי החל על המפעל".

20.5 תוספת מיוחדת המשולמת לעובד בגין עבודה בהתאם לתנאים מיוחדים או בסביבה מיוחדת, אם היא נהוגה ומשולמת בפועל לאותו עובד.

- 20.6 תשלומים מדמי הבראה בגינם יופרשו, בשיעורים מופחתים (תגמולי עובד בשיעור 5% ותגמולי מעביד בשיעור 5%).
21. הנה כי כן, גם מעסיקים בענפי התעשייה שערכו לעובדיהם ביטוח פנסיוני מקיף ללא קשר לצו ההרחבה, יחויבו להגדיל את תשלומיהם ולבטח את מלוא שכר היסוד ורכיבי שכר נוספים אשר באופן מסורתי אינם רכיבים פנסיוניים. לדוגמא: למעסיק שביטח את השכר הרגיל של עובדיו שהם עובדי משמרות הזכאים גם לפרמיות, תיתוסף עלות של כ- 10% על עלויות השכר בגין עובדים שסך כל השתכרותם כתוצאה מפרמיות ומתוספת משמרות מגיעה ל- 50% משכר היסוד.
22. לצו ההרחבה מספר היבטים, שחלקם סמוי מהעין, שאנו רואים לנכון לציין:
- 22.1 צו ההרחבה מבטל את התמריץ השלילי להצטרפות להתאחדות התעשיינים, הנובע מרצונם של מעסיקים להיות מחוץ למסגרת ההסכמים הקיבוציים, לנוכח הזהות בין ההסכם הקיבוצי לצו ההרחבה.
- 22.2 הפטור מהשלמת פיצוי פיטורים מכח סעיף 14 לחוק פיצוי פיטורים הוחל על כלל המעסיקים בתעשייה.
- 22.3 היקף החבות הפנסיונית בעקבות האקט האדמיניטרטיבי של צו ההרחבה, גבוה בשיעור ניכר מהחבות אליבא דטיוטות השונות של הצעות חוק פנסית חובה.
- 22.4 מעסיקים שונים יטענו כי אין הם נמנים עם "ענף התעשייה" ולכן צו ההרחבה אינו חל בגינם.
- 22.5 הצטרפות מעסיקים לארגוני מעסיקים שלא בתעשייה, כדי למלט עצמם מהוראות צו ההרחבה.
23. מקריאתו של צו ההרחבה, עולות שאלות רבות שמקצתן נובעות מניסוחיו הלא ברורים של ההסכם הקיבוצי שבבסיסו ומקצתן מאי התאמת ההסכם הקיבוצי לחקיקה החדשה.
24. להלן נציג מקצת בלבד מהשאלות המתעוררות בעקבות צו ההרחבה:
- 24.1 פרשנות ההוראות המחריגות עובדים מתחולת צו ההרחבה (סעיף 17 לדף העדכון). לדוגמא: האם מעסיק שיהיה צד להסכם שיערך בעתיד לביטוח פנסיוני של עובדיו, בנסיבות בהן ההסכם אינו מחייב את ביטוחם של כל רכיבי השכר שיש לבטחם לפי צו ההרחבה, יסווג כ"מפעל בו יש הסכם אחר... לביטוח פנסיוני" (סעיף 17.3 לעיל).
- 24.2 היחס בין הוראות צו ההרחבה לבין הסדרים מפעליים בכלל ובין "ברירות המחדל" בצו ההרחבה ובהסדר המפעלי בפרט.

24.3 המשמעות של החלת הפטור מתשלומי פיצוי פיטורים, ביחס לעובדים קיימים ולהסדרים קיימים.

24.4 ההגיון (או שמא: חוסר ההגיון) שבהוראה הקובעת כי על שכר בגינו מועברים תשלומים לקופות גמל לתגמולים, לא תחולנה הוראות הפטור מכח סעיף 14 לחוק פיצוי פיטורים, לנוכח זכות הבחירה המוקנית לעובד מכח חוק הגמל.

24.5 דינן של תוספות שכר שאינן נכללות בתוספות הפנסיוניות (סעיף 20 לעיל). כך, למשל, יש להניח שבעתיד ינתנו כינויים חדשים לתוספות שכינויין בעיתי מנקודת ראותם של המעסיקים.

24.6 תחולת צו ההרחבה על מעסיקים העוסקים בענפי פעילות שאינם ענפי פעילות תעשייתיים מובהקים, כגון בתי תוכנה.

הערה

25. הסקירה דלעיל היא סקירה כללית בלבד. אין היא מתייחסת לכל היבטי צו ההרחבה והוראותיו ואין היא מתיימרת למצות את ההשלכות והתהיות העולות מקריאתו. תכלית הסקירה הוא, איפוא, להציג, בקוים כלליים בלבד, את חידושו של צו ההרחבה וחלק מהקשיים בהתמודדות עמו.

* * *

נשמח לעמוד לרשותכם במתן הבהרות והסברים נוספים, ככל שנתבקש.

בברכה,

רועי פוליאק ושות'
עורכי - דין